Kasvu ja vaikuttaminen -osasto 19.1.2023

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto

HE 320/2022 vp

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle sähköalan ja fossiilisten polttoaineiden alan väliaikaisia voittoveroja koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto on pyytänyt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:ltä asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle sähköalan ja fossiilisten polttoaineiden alan väliaikaisia voittoveroja koskevaksi lainsäädännöksi.

Laissa säädettäisiin uudesta, sähköalan yritysten verovuoden 2023 voittoihin kohdistuvasta 30 prosentin suuruisesta väliaikaisesta verosta.

SAK kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu asiassa seuraavaa.

Windfall-vero perusteltu väliaikainen ratkaisu kriisitilanteessa

Käsittelyssä olevaan veroon viitataan tässä lausunnossa selkeyden vuoksi termillä windfall-vero.

EU-asetus edellyttää jäsenvaltioita puuttumaan energiamarkkinatoimijoille nykytilanteessa syntyneisiin korkeisiin tuottoihin, jotka eivät johdu yritysten omista ylimääräisistä panoksista tai investoinneista, sekä uudelleenjakamaan kyseisiä tuottoja korkeista energianhinnoista kärsivien kuluttajien eduksi. Koska asetukset ovat sitovia säädöksiä, on tärkeää huomioida, että EU-maita velvoitetaan soveltamaan sen sisältö kaikilta osin.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi väliaikaiset voittoverot sähköalan ja fossiilisten polttoaineiden alan yrityksille. Ehdotettujen verojen perusajatuksena on, että ne kohdistuisivat toimijoiden nettotuloon eli tulojen ja menojen väliseen erotukseen.

Hallituksen esityksessä mallin valintaa perustellaan sillä, että sähkömarkkinoiden yrityksiin sovellettava vero ottaisi huomioon EU-asetuksen mukaista tuottokattoa paremmin erot eri tuotantomuotojen tuotantokustannuksissa.

Koska vero määritettäisiin sähkömarkkinoiden toimijoiden nettotulon perusteella, voitaisiin sitä tuottokattoa luontevammin soveltaa kaikkiin sähkön tuotantomuotoihin ja kaikkiin sähkön markkinapaikkoihin. Vero kohtelisi siis eri toimijoita tasapuolisemmin kuin tuottokatto, joka kohdistuisi ankarammin niihin tuotantomuotoihin, joiden tuotantokustannukset ovat korkeammat.

Valmistelun kiireellisyys jättää esitykseen avoimia kysymyksiä

Valmistelu on tehty ymmärrettävistä syistä kiireellisellä aikataululla, ja tämä on jättänyt hallituksen esitykseen avoimia kysymyksiä.

Jos yrityksen tilikausi on alkanut ennen hallituksen esityksen antamista, esityksellä voi olla taannehtivia vaikutuksia. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaisesti *yksittäisiin tapauksiin saattaa liittyä sellaisia erityispiirteitä, että taannehtivankaan verolainsäädännön hyväksyminen ei muodostu suorastaan valtiosäännön vastaiseksi* (PeVL 1/2009 vp, s. 2). Taannehtivuutta käsitellään esityksessä laajemmin kuin esityksen ensimmäisessä luonnosversiossa.

Esityksen verotuksen toimittamista ja ilmoittamisvelvollisuutta koskevat osat jäävät hieman vajavaisiksi. Onkin toivottavaa, että Verohallinto tuottaa esitykseen liittyvän ohjeistuksen mahdollisimman nopeasti.

Tämä asettaa hallinnollista painetta Verohallinnolle, koska viranomaisen tuottamille soveltamisohjeille on käytännössä suuri tarve. Normaalitilanteessa tällainen valmistelu vaatisi enemmän aikaa ja suurin osa näistä kysymyksistä olisi mahdollista käsitellä laajemmin hallituksen esityksessä.

Veron tuotto-odotuksiin sisältyy epävarmuutta

Tavoite on, että windfall-veron tuotot kattaisivat tehtyjen kriisiin liittyvien sähkötukien kokonaiskustannukset. Esityksen verotuottoarvio on 0,5–1,3 miljardia euroa. Verotuottoarvioissa on ymmärrettävistä syistä suurta epävarmuutta.

Tähän mennessä päätettyjen tukien yhteissumma on noin 1,2 miljardia euroa. Arvio pitää sisällään syksyn 2022 budjettiriihen päätökset 800 miljoonaa euroa (sähkövähennys noin 300 miljoonaa euroa, sähkön alv-ale noin 300 miljoonaa euroa ja sosiaaliturvan korotukset noin 200 miljoonaa euroa) sekä kertakorvauksena maksettava sähköhyvitys (noin 400 miljoonaa euroa).

Arviossa ei ole otettu huomioon valmistelussa olevaa sähkön hintakattoa tai esimerkiksi loppuvuodesta 2022 maksettua ylimääräistä lapsilisää. Näin ollen energiakriisin tukitoimenpiteiden loppusumma voi olla suurempikin. Huomionarvoista on, että koska windfall-vero kerätään vuodelta 2023, veron tuotot näkyvät valtion budjetissa vasta vuonna 2024.

Ei tule kuitenkaan keskittyä pelkästään siihen, kuinka paljon veron ennustettu tuotto on. Koska kyseessä on väliaikainen kriisitoimenpiteiden

kattamiseksi esitetty veromalli, kysymys on myös enenevissä määrin siitä, miten saadut verotuotot tosiasiassa käytetään.

Verojaoston tulisi painottaa lausunnossaan energiakriisin kompensaatiotoimenpiteiden kohdistumisen ja kustannustehokkuuden tärkeyttä. Kompensaatio tulee ensisijaisesti kohdistaa heihin, jotka tosiasiassa tarvitsevat tukea energian hintojen nousun vuoksi.

Windfall-vero on poikkeuksellisessa tilanteessa perusteltu ratkaisu. On kuitenkin tavoiteltavaa, että vero on julkilausutun tavoitteen mukaisesti väliaikainen. Suuret energiainvestoinnit ovat pääsääntöisesti huomattavasti pitkäikäisempiä kuin suunniteltu yhtä vuotta koskeva veromalli.

On poliittisesti tärkeää käydä keskustelua, minkälaiset tuki-instrumentit ovat tarpeen vallitsevissa energiakriisin oloissa sekä mitkä instrumentit kohdistuvat kustannustehokkaasti niille, jotka tukea tarvitsevat. Vaikkakin esitys pohjautuu EU-tason poliittisiin linjauksiin, huomio on relevantti myös kansallisen tukipolitiikan näkökulmasta.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry